

บทคัดย่อ

โครงการพื้นฟูครัวชาต่อการรักษาโรคหัวดและโรคกระเพาะด้วยสมุนไพรพื้นบ้าน ดำเนินการโดย มหาวิทยาลัยคริสตจักร จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ในการปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการพึงการรักษาที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงมาก มาเป็นการพึ่งตนเอง พึ่งสมุนไพรพื้นบ้าน หรือหมายที่มีความสามารถในหมู่บ้าน วิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้การรักษาด้วยสมุนไพรหายไปจากชุมชน หาสาเหตุที่เกิดเป็นโรคหัวดและโรคกระเพาะรวมทั้งผลกระทบต่อวิถีชีวิต เสาหารวบรวมตำรับยา การนวด และอาหารเป็นยาของหมู่พื้นบ้านในชุมชน จัดกิจกรรมเพื่อพื้นฟูเครือข่ายผู้นิยมใช้ยาสมุนไพรในห้องถิน กระตุ้นให้ปลูกผักเป็นยาและสมุนไพรหายไปในครัวเรือน ผลการวิจัยชาวบ้านได้เกิดศรัทธาต่อการรักษาโรคด้วยสมุนไพรมากกว่าเดิม หมู่พื้นบ้านได้รับความค่าพนาขึ้น พึ่งตนเองได้มากขึ้นในเรื่องโรคหัวดและโรคกระเพาะ เกิดความมั่นใจและประทัยรายจ่าย ตื่นตัวปลูกสมุนไพรในครัวเรือน ลงปลูกสมุนไพรในชุมชนจำนวน ๘๐ ชนิด บันเนื้อที่ ๖๕๐ ตารางเมตร เกิดชุมรมสมุนไพรพื้นบ้านของตำบลอีกด้วย จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ชาวบ้านต้องการให้มีการศึกษาวิจัยโรคติดสีดวงทวาร อย่างให้มีการตั้งศูนย์สมุนไพรในหมู่บ้านทำเรื่องของสมุนไพร ในส่วนหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิน (อบต. และ ส. อบต.) เริ่มเห็นความสำคัญอย่างให้มีการศึกษาสมุนไพรในแปลงสาธิตสมุนไพรของชุมชน ตลอดจนจัดทำเป็นคู่มือการใช้สมุนไพรแยกจ่ายกับชาวบ้าน สถานีอนามัยท่ามະไไฟหวานกีพร้อมจะรับเป็นจุดจำหน่ายยาสมุนไพรที่ชุมรมสมุนไพรได้จัดทำขึ้น พร้อมจะรับยาหยอดตามน้ำสักดจากใบย่านาง ไว้สำหรับรักษาชาวบ้าน ตลอดจนวัดป่าสุคะ โtopicร์อที่จะสนับสนุนเคลื่อนงานสมุนไพรต่อไปในอนาคต การขับเคลื่อนงานที่ทำให้งานวิจัยบรรลุเป้าหมาย นักวิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

กระบวนการสืบค้นข้อมูล

นักวิจัยได้สืบหาหมู่พื้นบ้านของตำบลท่ามະไไฟหวาน ใช้วิธีสอบถาม ได้พบปะเยี่ยมเยียนตามบ้าน สัมภาษณ์ บันทึก ถ่ายรูป จัดสัมมนาหมู่บ้าน ระดมประสบการณ์ของการพับเห็น ไข้หัวดและโรคกระเพาะ ทึ่งเบื้องต้น เบื้องกลาง เบื้องปลาย ทำให้ได้พบหมู่พื้นบ้านจำนวน ๒๕ ท่าม พบรับรับยา รักษาโรคหัวด ๕๘ ตำรับ ยารักษาโรคกระเพาะ ๓๐ ตำรับ และโรคอื่น ๆ ๑๗ ตำรับ

นักวิจัยยังได้ทราบสาเหตุที่สมุนไพรได้หายไปจากชุมชน เกิดมาจากนโยบายของรัฐบาลสมัยขอมพด ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.๒๕๘๑-๒๕๘๕) และทราบสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นโรคหัวดและโรคกระเพาะ ด้วยการสืบค้นจากชาวบ้าน คุณหมอกการแพทย์แผนไทย การแพทย์วิถีพุทธและการแพทย์แผนปัจจุบัน

กระบวนการยกร่างคู่มือโรคหวัดและโรคกระเพาะ

หลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลจากหมอด้วยบ้านทั้ง ๒๔ ท่านแล้ว นักวิจัยได้ยกร่างคู่มือโรคหวัด และโรคกระเพาะ คือการเชิญหมอดอกคล แคนตัค โโคตร์ (บก. บว.) เป็นครุภูมิปัญญาไทยด้านการแพทย์แผนไทยจังหวัดขอนแก่นสำนักงานเลขานุการ สถาบันศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีความชำนาญในการป้องยาสมุนไพรรักษาผู้ป่วย มาเป็นผู้ช่วยตรวจสอบให้ มีการรับรองตำรับยาที่ปลอดภัย ตลอดจนปรับแก้ตำรับยาที่ไม่ปลอดภัย ทำให้หมอด้วยบ้านได้รับความรู้ ได้ปรับสูตรยา และชาวบ้านเกิดความมั่นใจที่จะรักษาภัยด้วยบ้านมากขึ้น

กระบวนการประชาสัมพันธ์

นักวิจัยได้ใช้การประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งโครงการ ทั้งการกระจายเสียงในหมู่บ้านกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงวิทยุชุมชนคลื่น ๑๐๓ MHZ และคลื่นวิทยุชุมชนต้นน้ำลำปะทาว คลื่น ๑๐๓.๗๕ MHZ ทำให้เกิดกระแสของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้าน และระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง

กระบวนการศึกษาดูงาน

นักวิจัยได้พาหมอด้วยบ้านไปศึกษาดูงานที่ศูนย์พัฒนาวัตถุคุณสมุนไพรวัดท่าลาด ชุมชนบ้านท่าลาด ต.นาโถ อ.กุดชุม จ.ยโสธร เป็นชุมชนที่มีพระเป็นผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้าน ดูแลสุขภาพของคนในชุมชนด้วยสมุนไพรด้วยบ้านมากกว่า ๒๐ ปี ปัจจุบันที่นี่เป็นศูนย์พัฒนาวัตถุคุณสมุนไพรที่สำคัญแห่งหนึ่งในประเทศไทย การได้ศึกษาดูงานทำให้นักวิจัยและหมอด้วยบ้านเกิดแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาศรัทธาในการรักษาโรคด้วยสมุนไพร ผู้ดูแลศูนย์คุณปัจจุบันยังได้อุบรมการผลิตยาหลายชนิดให้กับนักวิจัยอีกด้วย

กระบวนการทดลองด้วยตนเอง

การผลิตยาให้ทดลองใช้ เป็นวิธีการสร้างส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศรัทธาต่อการรักษาโรค เพาะสมุนไพรถึงแม้จะดีเพียงไร แต่ถ้าไม่มีตัวอย่างให้ทดลองใช้ก็ไม่สามารถเข้าถึงยาดีนี้ได้ ด้วยเหตุนี้โครงการฯ จึงผลิตยาแก้วิสิ่งแคนนาด ๑๒๐ ซีซี บรรจุขวดละประมาณ ๕๐๐ ขวด ยาแคปซูลพัฟะลายโจร ยาแคปซูลโรคกระเพาะ ยาแคปซูลมนิชน์ อย่างละ ๓๕๐ แคป บรรจุแพคละ ๕๐ แคปซูล ยาชาตุอบเชยบรรจุขวดละ ๑๙๐ ซีซี จำนวน ๓๕๐ ขวด ยาหม่องฤทธิ์เย็น ๑๐๐ ขวด ยาหยดตา น้ำกัลน้ำย่านาง ๑๐๐ ขวด ยาหม่องน้ำแก้หวัดคัดจมูกบรรจุ ๖ ซีซี จำนวน ๓๐๐ ขวด ให้กับชาวบ้านกลุ่มเป้าหมาย ทำให้นักวิจัยทราบว่า咽เหล่านี้สามารถรักษาโรคได้ในระดับ ๙๕.๔ ถึง ๑๐๐ % และทำให้ชาวบ้านไม่ไปหาหมอด้วยบ้านมาย แต่หันมารักษาด้วยยาสมุนไพรตามที่โครงการแจกถึง ๑๐๐%

กระบวนการประกวดแปลงสมุนไพร

การประกวดแปลงสมุนไพรระหว่างหมู่บ้าน เป็นการพื้นฟูให้ชาวบ้านหันมานิยมการปลูกสมุนไพรในครัวเรือน คนที่มีแปลงสมุนไพรอยู่แล้ว อยากได้สมุนไพรต้นที่ไม่มี คนที่ยังไม่เคยมีแปลงปลูกของตน ก็ทำให้เกิดขึ้น โดยได้รับจากโครงการฯ และขอจากเพื่อนบ้าน ผลการพื้นฟุกการปลูกสมุนไพรด้วยกิจกรรมนี้ ทำให้เกิดแปลงสมุนไพรประจำครัวเรือนสำหรับผู้ที่ไม่เข้าประกวดถึง ๘๐ ครัวเรือน สำหรับผู้เข้าประกวด ๑๕ ครัวเรือน และท้ายที่สุดได้เกิดแปลงสมุนไพรของชุมชนเนื้อที่ขนาด ๒๕ ไร่ ๒๖ เมตร มีพื้นที่ชุมชนไพรในแปลงปลูกประมาณ ๘๐ ชนิด จากความร่วมมือของชาวบ้าน นักวิจัย วัดป่าสุคติ และอาสาสมัครภายนอกชุมชน